

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ HUKUKUNDA KAMULAŞTIRMA İŞLEMİNİN YARGI AŞAMALARI

Judiciary Stages of Nationalization in TRNC law

Pınar BEYOĞLU¹

Geliş Tarihi: 26.02.2018

Kabul Tarihi: 10.05.2018

ÖZET

Kamulaştırma devlet, belediyeler veya kamu tüzel kişilerin, yasada gösterilen ve kamu yararına olan amaç için karşılığını peşin ödemek veya yasanın belirleyeceği beş yılı aşmayan taksitlerle, özel mülkiyete konu taşınmazların tamamına veya bir kısmına el konulması veya üzerinde irtifak hakkı tesis edilmesi işlemidir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti hukukunda kamulaştırma işlemi niteliği itibarıyla kamu hukuku alanına girmektedir. Bu çalışmada genel itibarıyla, KKTC hukukunda kamulaştırma işleminin yargı aşamaları üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, İdare Hukuku, İdari Yargı, Kamulaştırma, Yargı Aşamaları

ABSTRACT

Nationalization is a process in which the state, municipal corporations or public corporate bodies can acquire all or some parts of private properties or obtain easements on private properties by paying its value in advance or up to five instalments. The laws of TRNC on the subject of nationalization fall on public sphere. In this work, judiciary stages of nationalization process in TRNC law will be examined.

Keywords: Turkish Republic of Northern Cyprus, Administrative Justice, Administrative Law, Nationalization, Judiciary Stages

I. GİRİŞ

KKTC Anayasası'nın 36. maddesi mülkiyet hakkının kullanılmasına kamu güvenliği, genel sağlık, genel ahlak, kent ve ülke planlaması veya herhangi bir malvarlığının kamu yararı için geliştirilmesi ve faydalı kılınması veya başkalarının haklarının korunması için gerekli kısıntı ve sınırlamaların yasa ile getirilebileceğini düzenlemekte, 41. madde ise kamulaştırma ve el koyma başlığı altında kamulaştırmayı düzenlenmektedir.

Kamu kuruluşlarının kamu hizmetlerini yürütebilmek için özel mülkiyete konu taşınmaz mallara gereksinme duymaları durumunda, idare bu gereksinimleri karşılamak için, satın alma yanında kamulaştırma yoluna gidebilmektedir.²

“Kamulaştırma işlemi devlet ve diğer kamu tüzel kişileri tarafından kamu gücüne dayanılarak yapılan idari işlemdir.”³ Kamulaştırma niteliği itibarıyla kamu hukuku alanına girmektedir.

¹ Hâkim KKTC, e-mail: pinarbeyoglu@yahoo.com

² Şeref Gözübüyük / Turgut Tan, İdare Hukuku Cilt 1 Genel Esaslar, Ankara, Turhan Kitabevi, Güncelleştirilmiş 12. Bası, 2018, s.1088

³ Ayşegül Çoban Atik, Kamulaştırmada Yargısal Denetim, Ankara, Adalet Yayınevi, Hukuk Yayınları Dizisi-1416 Birinci Baskı, Mayıs 2014, s. 278

II. KAMULAŞTIRMA KAVRAMI VE TANIMI

KKTC’de kamulaştırma 15/1962 sayılı Amme Menfaatı Yararına Maksatlar İçin Zorla Mal İktisabına Dair Yasa’da düzenlenmektedir.⁴

15/1962 sayılı Zorla Mal İktisabı Yasası, 16 Ağustos 1960 tarihinde bağımsız bir devlet olarak kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasına göre Türk ve Rum Temsilcilerinden oluşan Temsilciler Meclisi tarafından yapılmış ve Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.Yasa beş ana kısımdan oluşmaktadır.

Birinci Kısımda: Mukaddeme başlığı altında tefsirler,

İkinci Kısımda: Zorla Mal İktisabının Şartları Başlığı altında malın iktisap edileceği maksatlar, tasarlanan iktisap ihbarı, ilk tahkikat, iktisabın ihbarı veya uygulanması,

Üçüncü Kısımda: İktisap İçin Tazminat başlığı altında iktisabı yapan makamın anlaşma yoluyla mal satın alması, tazminatın mahkemeye havalesi, tazminat takdirinde uyulması gereken kurallar ve tazminata hakkı olan şahısların tazminat alması,

Dördüncü Kısımda: İktisap Edilen Malın Mülkiyeti, Kullanılması Ve Elden Çıkarılması başlığı altında kamulaştırmaya konu malın mülkiyeti, iktisap edilen malın kullanılacağı maksatlar ve iktisap edilen gayrimenkül malın elden çıkarılması,

Beşinci Kısımda ise Müteferrik Hükümler başlığı altında ihbarlar, vekiller, ferağ ile muamelelerin hükümsüz kılınmasına ilişkin düzenlemeler yer almaktadır.

“ İdare hukuku’nda, idarenin zorla, özel mülkiyete konu olan taşınmaz malın mülkiyetini elde etmesi ve kamu yararı karşısında feda edilen bir özel mülkiyet sahibinin çıkarına karşılık olmak üzere bedel ödenmesi, kamulaştırma kavramı olarak ortaya çıkmaktadır.”⁵

“Kamulaştırma, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların mülkiyetinin idareye cebren geçirilmesini öngören bir usuldür.”⁶

⁴ www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx s.e.t 29.4.2018

⁵ Meltem Kutlu, İdari Bir İşlem Olarak Kamulaştırma ve İptal Davası, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, 1992, s.5

⁶ Kemal Gözler/ Gürsel Kaplan, İdare Hukuku Dersleri, Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım , Güncelleştirilmiş ve Düzeltilmiş 19. Baskı, Ağustos 2017, s.706

III. KKTC HUKUKUNDA YÜKSEK İDARE MAHKEMESİ'NDE KAMULAŞTIRMA İLE İLGİLİ AÇILAN İPTAL DAVASI

1. İptal Davasının İlk İncelemesi

A. Genel Olarak

Yüksek Mahkeme Başkanı ve yedi üyeden oluşan KKTC Yüksek Mahkemesi istinaf mahkemesi olup, Yüksek İdare Mahkemesi (YİM) görevi yanında Anayasa Mahkemesi, Yargıtay Hukuk/Ceza ve Yüksek Seçim Kurulu olarak da görev yapmaktadır.

KKTC Anayasası'nın 152. maddesinde YİM'in "yürütsel veya yönetsel yetki kullanan herhangi bir organ, makam veya kişinin bir kararının, işleminin veya ihmalinin, Anayasanın veya herhangi bir yasanın veya bunlara uygun olarak çıkarılan mevzuatın kurallarına aykırı olduğu veya bunların sözkonusu organ veya makam veya kişiye verilen yetkiyi aşmak veya kötüye kullanmak suretiyle yapıldığı şikayeti ile kendisine yapılan başvuru hakkında, kesin karar vermek münhasır yargı yetkisine sahip olduğu" düzenlenmektedir. KKTC'de idari yargılama yetkisi YİM olarak oturum yapan Yüksek Mahkeme tarafından kullanılmaktadır.

60/90 sayılı Yüksek İdare Mahkemesi Yasası'nın 2. maddesi Bakanlıkların, Yerel Yönetimlerin, İskan Topraklandırma ve Eşdeğer Mal Yasası (İTEM) uyarınca oluşturulan komisyonların, Motorlu Araçlar Yolcu ve Eşya Taşımaları (Denetim) Yasası'nın 4. maddesi uyarınca oluşturulan İzin Kurulu'nun, Kamu Hizmeti Komisyonu'nun işlem, karar ve ihmallerine karşı açılan davaların üç yüksek mahkeme yargıcı olarak oturum yapan YİM tarafından karara bağlanacağını düzenlenmektedir. 60/90 sayılı yasanın 4. maddenin 1. fıkrası ise üç yargıçtan oluşan YİM tarafından verilen kararların kesin olduğunu düzenlenmektedir.

Yukarıda belirtilenler dışında karar, ihmal veya işlemlere karşı tek yargıç olarak oturum yapan YİM'e başvuru yapılabilir. Bu kararlara karşı yapılan istinaf başvuruları ise üç yargıçtan oluşan YİM tarafından karara bağlanmaktadır.

"KKTC'de idari yargılama usulünde ilk derece mahkemesi olarak görev yapan idare mahkemeleri bulunmadığı için görevli mahkeme konusunda ciddi bir sorun yaşanmamaktadır."⁷ KKTC hukukunda 1985 Anayasasında yargı yerleri arasında çıkabilecek görev uyuşmazlıkları konusunda herhangi bir çözüm yolu öngörülmemiştir.⁸

⁷ Tufan Erhürman, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti İdari Yargılama Hukuku, Lefkoşa, Işık Kitabevi Yayınları No:66 1. Baskı, Ocak 2012, s. 258

⁸ Erhürman Tufan, İdari Yargılama Hukuku, s. 265

Davanın yetkili mahkemede açılıp açılmadığı davanın her aşamasında dikkate alınması gereken bir husustur.⁹ YİM kararında “Mahkemenin önündeki ihtilâfa bakmaya yetkisi olup olmadığı o kanuni muamelenin kökeninde yatan bir husustur. Her mahkeme önce önündeki davaya bakmaya yetkisi olduğuna kâni olduktan sonra konuyu karara bağlamaya çalışmalıdır. Bir mahkemenin önündeki davaya bakmaya yetkisi olup olmadığı kanuni bir husus olduğuna göre tarafların herhangi birisi bu hususu davanın herhangi bir safhasında öne sürmeye yetkili oldukları gibi ilgili mahkeme konuyu ortaya re’sen de atabilir ve bu hususta tarafların görüşünü isteyebilir. Dolayısıyla bu başvurunun duruşmasının başında mahkemenin yetkisi olup olmadığı hususunu müstedaaleyhlerin ve ilgili tarafın öne sürmesi kanımızca yerinde bir girişimdir. Mahkemenin önündeki bir davaya bakmaya yetkisi yasadan kaynaklanır ve tarafların muvafakatı ile dahi verilemez.” ifadelerine yer vermiştir.

Taraflar davanın görevsiz mahkemede açılmış olduğu iddiasını ileri sürmese bile, mahkeme görev kamu düzeni ile ilgili olması sebebiyle re’sen dikkate alır.¹⁰

“Kamulaştırma karma bir nitelik göstermektedir: Kamulaştırma bir yandan kamu yararının gerçekleştirilmesi için özel mülkiyette bulunan bir taşınmaza, o taşınmazın malikinin rıza ve muvafakatına bakılmaksızın, idarece zorla el atılması olduğundan, idari bir işlemdir. Bu nedenle, kamulaştırma idari uyumsuzluk ve davalara yol açabilir. Kamulaştırma, öte yandan etki ve sonuçlarını özel mülkiyet üzerinde göstermekte ve mülkiyet hakkını sona erdirmektedir. Bu yönüyle kamulaştırma adli uyumsuzluk ve davalara da yol açmaktadır.”¹¹

Kamulaştırmanın idari bir işlem olması hasebiyle iptal davası YİM’de, kamulaştırma neticesinde belirlenecek tazminat davası ise taşınmazın yargı çevresi içinde olduğu kaza mahkemesinde görülmektedir.

Kamulaştırma işlemine karşı iptal davası açılması durumunda YİM kamulaştırma işlemi hukuka aykırılık açısından inceler. KKTC’de YİM’in tam yargı yetkisi olmakla birlikte tam yargı davası mevcut değildir. Bu sebeple kamulaştırmadan doğan zararın giderilmesi yönündeki tazminat talepleri taşınmazın yargı çevresi içinde olduğu Kaza Mahkemesine dosyanılır.

KKTC hukukunda 27/2013 sayılı İyi İdare Yasası’nın¹² 19. maddesi idari işlemlere karşı iptal davası açılmasını düzenlemektedir. Kamulaştırma işlemi

⁹ YİM 189/1990 Dağıtım 39/1992, 28.12.1992 tarihli karar

¹⁰ Erhürman Tufan, İdari Yargılama Hukuku, s. 260

¹¹ Metin Günday, İdare Hukuku, Ankara, İmaj Yayınevi, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 10. Baskı, Ekim 2015, s. 250

¹² www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx s.e.t 29.4.2018

bu kapsamda değerlendirilmekte olup idari yargı denetimi altındadır. İdarenin birel ve düzenleyici işlemlerine karşı meşru menfaatleri olumsuz yönde ve doğrudan doğruya etkilenen kişilerin iptal davası açma hakkı mevcuttur.

Düzenleyici işlemler ifadesinden tüzük ve yönetmelikler anlaşılmalıdır. Bu tanımlamalar 27/2013 sayılı İyi İdare Yasası'nın 19. maddesi ile birlikte okunduğunda, Anayasa'nın 152. maddesinde düzenlenmiş olan iptal davasının kapsamının, meşru menfaati olumsuz yönde ve doğrudan doğruya etkilenen kişi açısından birel işlemler yanında, birel işlemlerin dayandığı tüzük ve yönetmelikler de iptal edebilecektir.¹³

27/2013 sayılı İyi İdare Yasası'nın yürürlüğe girmesinden önce, yasanın verdiği yetkiye dayanılarak Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan tüzük ve yönetmelikler 'yasa' veya 'munzam mevzuat' (subsidiary legislation) nitelikli olmaları sebebiyle yasalar gibi yargı denetimine tabi tutulmaktaydı. Ancak bu gibi düzenleyici enstrümanların kendileri Anayasa'nın 152. maddesi altında doğrudan idari yargı denetimine tabi değildi.¹⁴

Kamulaştırma işleminin iptali, YİM'de açılan iptal davası ile mümkündür. YİM İptal davasında kamulaştırma işleminin yetki, sebep, şekil, konu ve amaç bakımından hukuka aykırı olup olmadığını incelemek ve değerlendirmek durumundadır. Bunlardan herhangi birinde hukuka aykırılık tespit ettiğinde YİM işlemi iptal edebilir. İptal davası iki aşamada incelenir ve karara bağlanır. Mahkeme öncelikle ilk incelemeyi gerçekleştirip sonraki aşamada da davanın esasına yönelik inceleme yapar.

İptal davası esastan inceleme neticesinde karara bağlanır.YİM kararında *“Yönetsel/yürütsel kararların iptali için yönetsel yargı yerinde açılan iptal davaları genel olarak iki aşamada karara bağlanır. Birinci aşama davanın ön koşullar yönünden incelenmesi, ikinci aşama ise davanın özünün yani hukuka aykırılık iddiasının karara bağlanmasıdır. Bir iptal davasının özünün dinlenebilmesi, yani iptali istenen yönetsel/yürütsel kararın iddia edilen sakatlığının incelenebilmesi için birinci aşamayı yani ön koşullar yönünden yapılan incelemeyi geçmesi, aranan koşulları taşıdığı görülmeli gerekir. Bir dava ön koşullar yönünden incelenirken, Davacının, davacı olabilme yeteneğini, koşullarını taşıyıp taşımadığı, davanın süresinde açılıp açılmadığı yargı yerince ele alınır. İptal davasında, Davacının iptalini isteyebileceği kararın, Davacının menfaatini etkileyen bir karar olması gerekir. Bundan da anlaşılacağı gibi Davacıda “menfaat” koşulu aranır. İptal davası sahip olduğu meşru bir menfaati, iptali istenen karardan doğrudan doğruya etkilenen kişi tarafından açılabilir.”*¹⁵ ifadelerine yer vermiştir.

¹³ Zaim Necatigil, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası ve Yönetim Hukuku Esasları, Işık Kitabevi, 2015, s. 168

¹⁴ Necatigil Zaim, Anayasa ve Yönetim , s. 189

¹⁵ YİM 177/2007 Dağıtım 15/2007, 6.11.2007 tarihli karar

“Yüksek İdare Mahkemesi ilk inceleme aşamasında değerlendirilmesi gereken hususlardan herhangi biri hakkında kesin kanaate ulaşamadığı durumlarda, tarafları dinledikten ve kesin kanaate ulaşmasını sağlayacak her türlü yargılama olanağını kullandıktan sonra karar verme yoluna gitmekten kaçınmamalıdır.”¹⁶

B. Davanın Tarafları

i. Davacı

İdarenin ihmali, yapmış olduğu işlem veya almış olduğu karar dolayısıyla sahip olduğu meşru bir menfaati doğrudan etkilenen her kişi YİM’de iptal davası açma hakkına sahiptir. Meşru menfaat YİM’e başvurabilmek için ön koşuldur.¹⁷

“Medeni hakları kullanma ehliyetine sahip olan gerçek ve tüzel kişiler davada taraf olma ehliyetine sahiptir. Özel hukuk yargılama usulü açısından geçerli olan bu kurallar, kural olarak idari yargılama usulünde de geçerlidir.”¹⁸

Mahkeme ön koşulların mevcut olup olmadığını re’sen dikkate alır. YİM’in vermiş olduğu kararda “ön koşullardan herhangi birinin davalı tarafından ihtilaf konusu yapılması halinde, mahkeme meselenin özünü incelemeye geçmeden önce ihtilaf konusu yapılan ön koşulu, örneğin meşru menfaatin varlığını tespit etmesi gerekir. Ön koşulların mevcut olup olmadığı bir olgu meselesidir. Bir idari davada ön koşullarla ilgili bir iddia, örneğin meşru menfaat yokluğu ileri sürüldüğünde Mahkeme, davanın özü ile ilgili yargısal bir adım atmadan, meşru menfaatla ilgili iddiaları inceler. Davalı tarafından ön koşullarla ilgili bir itiraz yapılmayan durumlarda, ön koşulların mevcut olmadığı mahkeme önündeki olgulardan açıkça görülüyorsa, mahkeme bu hususu re’sen dikkate alır ve davanın özünü incelemeye geçmeden davayı iptal eder.”¹⁹ ifadeleri yer almaktadır.

YİM meşru menfaat kavramını ise şu şekilde ele almaktadır: “Anayasanın 118. maddesinin (2). fıkrasında öngörülen meşru menfaat ile normal hukuk davalarında öngörülen hak arasında fark vardır. Normal hukuk davalarında davayı açan kişinin bir hakkının ihlâl edildiği Mahkemede kanıtlanması gerekir. Hakkın ihlâl edilmesi davanın esasını ve temelini teşkil eder. Bu gibi davalarda kişi bir hakkın ihlâl edildiğini kanıtlarsa ihlâl edilen hakkın tazmin ve telafisi gerekir. Herhangi bir hakkın ihlâl edildiği kanıtlanmadığı hallerde dava reddedilir. Halbuki idare hukukunda meşru menfaat koşulu davanın esasını ve temelini teşkil etmez. Yani başka bir anlatımla meşru menfaatin

¹⁶ Erhürman Tufan, İdari Yargılama Hukuku, s.257

¹⁷ YİM 92/2000 Dağıtım 5/2005 22.6.2005 tarihli karar

¹⁸ Erhürman Tufan, İdari Yargılama Hukuku, s.267

¹⁹ YİM 177/ 2007 Dağıtım 34/2010, 29.12.2010 tarihli karar

ihlâl edilmiş olması davanın sonucunu etkilemez. İdare hukukunda menfaat koşulu başvurunun kabulü ve dinlenmesi için aranılan bir usul ve şekil koşuludur. Meşru menfaatin ihlâl edilmemiş olması başvurunun reddi veya ihlâl edilmiş olması, başvurunun kabulü ile bu gibi meşru menfaati ihlâl eden hukuki tasarrufun ihlâli için bir sebep teşkil etmez. Meşru menfaat koşulu yürütsel veya yönetsel bir yetki kullanan herhangi bir organ, makam veya kişinin bir kararından veya işleminden dolayı idare mahkemesinin lûzumsuz başvurularla işgal edilmesine engel olmak için konulmuş, şekli bir koşuldur. İdare hukuku ilkelerine göre ve Türkiye’de idare mahkemelerinde uygulanan ilkelere göre meşru menfaatin gerek başvurunun yapıldığı gün ve gerek başvurunun duruşması yapıldığı günde varolması gerekir. Meşru menfaatin sadece başvurunun yapıldığı gün varolması kafi değildir. Meşru menfaatin başvurunun duruşma gününde de varolması gerekir.”²⁰

Davacı 15/1962 sayılı Zorla Mal İktisabına Dair Yasa’nın 11.(1) m. uyarınca tazminat istemeye hakkı olan kamulaştırılmak istenen malın mal sahibi veya mal sahibi olmaya hakkı olan şahıs olarak belirtilmektedir.²¹ “İptal davasında meşru menfaati olan kişinin menfaatinin kişisel olması gerekir.”²²

ii. Davalı

KKTC Anayasası’nın 152. maddesinin 1.fıkrası yürütsel veya yönetsel yetki kullanan organ, makam veya kişinin kararının, işleminin veya ihmalinin dava konusu yapılabileceğini belirtmiş olmasına karşın kimlerin davalı olabileceğini göstermemektedir.²³

İptal davasında davalı dava konusu kararı alan işlemi veya ihmali yapan organ, makam veya kişidir.²⁴

“YİM kararlarına göre, dava konusu karar kamu tüzel kişiliğine sahip olmayan makam veya kişi tarafından alınmış ise, davalı, o makam aracılığıyla KKTC olacaktır. Kararı alan idare kamu tüzel kişiliğine haiz ise, dava doğrudan o kamu tüzel kişisi aleyhine açılacaktır.”²⁵

Kamulaştırma işleminin iptali için açılan iptal davalarında Davalı KKTC Anayasası’nın 41. maddesine göre kamulaştırma yapma yetkisine sahip KKTC devleti, belediyeler, yasa ile kamulaştırma yetkisine sahip kamu tüzel kişileri ve

²⁰ YİM 93/1983 Dağıtım 21/1984. 4.10.1984 tarihli karar

²¹ YİM 41/1990 Dağıtım 13/1995, 31.5.1995 tarihli karar

²² YİM 122/2008 Dağıtım 31/2010, 22.11.2010 tarihli kararında YİM “Kişisel Menfaat” kavramını çok dar anlamı ile değerlendirmiş ve meşru menfaati etkilenen kişinin söz konusu kararın birebir muhatabı olduğu kabul edilmiştir.

²³ Erhürman Tufan, İdari Yargılama Hukuku, s. 324

²⁴ YİM 71/1987 Dağıtım 31/91, 23.12.1991 tarihli karar

²⁵ Erhürman Tufan, İdari Yargılama Hukuku, s. 324

kamu yararı güden kuruluşlardır. “Kamu tüzel kişiliği bulunmamasına rağmen kendi görev alanlarında devlet kamu tüzel kişiliğini temsil eden bakanlıkların da kamulaştırma yetkisi kabul edilmektedir.”²⁶

YİM iptal davasında dava unvanında tadilat yapılabileceği yönünde karar vermiştir.²⁷ İlgili kararda “İdari yargıda bir başvurunun esas amacı yakınma konusu idari kararın yargısal denetimidir. Bu nedenle başvurunun unvanının eksik veya hatalı olması tali bir konu olup Mahkemenin asli denetim görevini engelleyemez. Bu gibi başvuruların unvanı ile ilgili gerçekleri yansıtma maksadı ile ve karşı tarafa herhangi bir adaletsizlik yapılması söz konusu olmayacak tadilatlarla Mahkemece müsaade edilmesi gerektiği” ifadelerine yer vermiştir.

“İptal davalarının hukuk devletinin gerçekleşmesinin en etkili araçlarından biri olduğu hatırlanırsa, sırf davacının son derece karmaşık idari yapı içerisinde gerçek davalının kim olduğunu belirlemede hata yapmış olması nedeniyle idarenin yargısal denetiminden kaçınmanın doğru olmayacağı açıktır. Dolayısıyla YİM’in bu konudaki içtihadının hukukun üstünlüğüne bağlı Cumhuriyet ilkesiyle uyumlu olduğunun altını çizmek gerekir.”²⁸

C. Dava Açma Süresi

KKTC Anayasası’nın 152. maddesinin 3. fıkrasında YİM’e yapılacak başvurunun karar veya işlemin yayımlanması tarihinden veya yayımlanmadığı takdirde veya idarenin ihmali halinde başvuran kişinin bunu öğrendiği tarihten başlayarak yetmişbeş gündür.

Buradaki yayım Resmi Gazete’de yapılan yayım olarak sınırlı bir biçimde anlaşılmalıdır. Yasada açıkça belirtilmediği sürece davacıların Resmi Gazete dışındaki yayımları takip etme zorunlulukları olmadığı gibi davacı tarafından görüldüğünün ispatlanması halinde süreyi başlatabileceği de kabul edilmelidir.²⁹

KKTC hukukunda 27/2013 sayılı İyi İdare Yasası’nın 19. maddesinde idarenin birel veya düzenleyici işlemlerine veya ihmeline karşı meşru menfaatleri olumsuz yönde ve doğrudan etkilenen kişiler tarafından bu işlemlerin veya ihmalin öğrenilmesinden itibaren yetmişbeş gün içerisinde iptal davası açılabilceği düzenlenmektedir.

27/2013 sayılı İyi İdare Yasası’nın 21. maddesi özel kişilerin idari dava açmadan önce idari işlemin kaldırılması, geri alınması veya yeni bir işlem yapılması için üst makama, üst makam yoksa işlemi yapan makama dava

²⁶ Atik Ayşegül Çoban, Kamulaştırma, s. 305

²⁷ YİM 53/1993 Dağıtım 11/1998, 22.10.1998 tarihli karar

²⁸ Erhürman Tufan, İdari Yargılama Hukuku, s. 326

²⁹ Erhürman Tufan, İdari Yargılama Hukuku, s.388

açma süresi içinde başvurabileceğini, bu başvurunun dava açma süresini durdurduğunu ve başvuru makamının başvuruya olumsuz yanıt verebileceği gibi otuz gün içinde yanıt vermemesi durumunda dava açma süresinin kaldığı yerden işlemeye devam edeceğini düzenlemektedir. İktisap emrinin RG'de yayımlanmasından itibaren dava açma süresi içinde iktisap eden makama yapılan başvuruya olumsuz yanıt verilmesi durumunda yanıt tarihinden itibaren cevap verilmemesi halinde ise başvurudan itibaren otuz gün sonra süre kaldığı yerden işlemeye devam edebilecektir.³⁰

YİM idari yargıdaki yetmişbeş günlük hak düşürücü sürenin mahkeme tarafından re'sen dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. YİM kararında *“Bilindiği gibi idari davalarda zaman aşımı konusunu, Müdafaa Takririnde yer almamış olsa dahi Mahkeme kendiliğinden re'sen inceleyip gözönünde bulundurmaya mecburdur.”*³¹ ifadelerine yer verilmiştir.

KKTC Anayasa Mahkemesi hak düşürücü süre ile ilgili olarak kararında

*“Hukuk davalarındaki süre aşımı ile idarî davalardaki süre aşımı anlamları arasında bir fark vardır. Normal hukuk işlemlerindeki süre aşımı genellikle yasalarla düzenlenir ve süre aşımı konan hallerde davacının hakkı ortadan kaybolmaz ancak davacının hakkını araması, hakkının yerine getirilmesini veya hakkının tanınmasının veya hakka uyulmasını isteme yetkisini etkiler. Başka bir deyimle davacının hakkı devam etmekle beraber davalı geçerli süre aşımı dolayısıyla davacının istem hakkının düştüğünü ileri sürebilir. Hukuk davalarında, davalı davacının hakkının süre aşımı nedeni ile düştüğünü müdafaaasında ileri sürmediği hallerde, davacı davalı aleyhine hüküm alabilir. Mahkemeler bu gibi davalarda süre aşımını re'sen nazarı itibare almazlar. Halbuki idarî davalardaki süre aşımı hak düşürücü niteliktedir. Yani hak sahibi Anayasada belirlenen süre zarfında dava açmazsa hakkını kaybeder ve idarî mahkemeler davaların Anayasada belirlenen süre zarfında açılıp açılmadığını incelemekle görevlidirler. Karşı taraftan itiraz edilmese dahi herhangi bir iptal davasında dava Anayasada belirlenen 75 gün içerisinde açılmazsa Mahkeme kendiliğinden davayı düşürmesi gerekir.”*³² ifadelerine yer vermiştir.

*“YİM'in istikrar kazanmış bu içtihadında tek istisna yok hükmündeki işlemlerdir. Bir işlem yok hükmünde ise ona karşı her zaman dava açılabilir.”*³³

³⁰ YİM 82/2013 Dağıtım 19/2015, 23.6.2015 tarihli karar

³¹ YİM 153/2000 Dağıtım 6/2003, 7.5.2003 tarihli karar

³² Anayasa Mahkemesi 13/1977, 23.5.1978 tarihli karar

³³ Erhürman Tufan, İdari Yargılama Hukuku, s.390

Doktrinde ve içtihatlarda dava açma süresi hak düşürücü süre olarak kabul edilmektedir.³⁴ Uler, “süre aşımı sonunda sakat işlemler hukuka uygun duruma gelmediklerine, yapılmış haksızlık haklılaşmadığına, yönetimin hukuka uygun davranma ödevi de son bulmadığına göre, sürenin hak düşürücü nitelikte olamayacağını belirtmektedir.”³⁵

Anayasa Mahkemesi KKTC Anayasası'nın 152. maddesinde belirtilen yetmişbeş günlük sürenin hesaplanması ile ilgili vermiş olduğu bir kararında “yetmişbeş günü yorumlarken Fası 1 Tefsir Yasasının 31. maddesinin (b) fıkrasına göre bir yasanın öngördüğü süre hesaplanırken sürenin son günü Pazar veya Resmi tatil ise bu gün hesaba katılmaz ve Pazar veya resmi tatile düşmediği takdirde ertesi gün yani ertesi ilk iş günü sürenin son günü sayılır.”³⁶ ifadelerine yer vermiştir.

İdari yargı açısından dava açma süresi Anayasa'da düzenlenmiş olup yukarıda belirtilen Anayasa Mahkemesi kararı ve yok hükmündeki işlemler saklı kalmak koşuluyla, mahkemeler dava açma süresinin aşıldığı durumlarda davayı reddetmek durumundadır. Dava açma süresinin geçmiş olması hukuka aykırı idari işlemleri hukuka uygun duruma getirmeyeceğine göre, mahkemelerin ciddi bulacakları başvuruları kabul etmelerine olanak tanıyan yasal düzenleme kanaatimizce uygun olacaktır.³⁷

2. İptal Davasında Esasa İlişkin İnceleme

A. Yetki Açısından İnceleme

Kamulaştırma işlemine karşı açılan iptal davasında kamulaştırma işleminin yetki yönünden hukuka aykırı olması kamulaştırma işleminin kamulaştırmaya yetkili kurumlar tarafından yapılmamasından ileri gelmektedir.

Kamulaştırma işlemleri diğer idari işlemler gibi idari yargının denetimi altında olup kamulaştırma işlemine karşı açılan iptal davası YİM'de görülmektedir. KKTC'de kazalarda örgütlenmiş idare mahkemeleri bulunmaması sebebiyle idari yargılama usulünde yetki sorunuyla karşılaşmamaktadır.³⁸

KKTC Anayasası'nın 41. maddesi ve 15/1962 sayılı Zorla Mal İktisabı Yasası uyarınca kamulaştırmaya yetkili makamlar devlet, belediyeler, yasanın kendisine kamulaştırma hakkı tanıdığı kamu tüzel kişileri ve kamu yararı güden kuruluşlar kamulaştırma yapmaya yetkilidirler. Bu merciler dışında

³⁴ Erhürman Tufan, İdari Yargılama Hukuku, s.391

³⁵ Yıldırım Uler, Yönetimsel Yargıda Dava Süresi, Ankara Danıştay Yayınları, 1. Ulusal İdare Hukuku Kongresi, Birinci Kitap (İdari Yargı), 1991, s.214

³⁶ Anayasa Mahkemesi 24/1985 Dağıtım 11/1985 10.12.1985 tarihli karar

³⁷ Erhürman Tufan, İdari Yargılama Hukuku, s.392

³⁸ Erhürman Tufan, İdari Yargılama Hukuku, s. 258

kamulaştırma kararı verilmesi halinde kamulaştırma işlemi yetki yönünden hukuka aykırı olur ve iptal edilir.

Belediyeler açısından kamulaştırma kararı Belediye Meclisi tarafından alınmalıdır.

YİM ilgili kararında “Davacı Avukatı, Belediye Meclisinin toplantı yeter sayısı olmadan karar aldığını iddia etmektedir. Kararın alındığı Emare No.6 tutanağa göre, Belediye Meclisinin 8 üyesi ve Belediye Başkanı toplantıya katılmıştır. 51/1995 sayılı Belediyeler Yasası’nın 40.(4). maddesine göre, Belediye Meclisinin toplantı yeter sayısı üye tam sayısının salt çoğunluğudur. Aynı yasanın 52.(2.) maddesine göre, Belediye Başkanı, Belediye Meclisinin Başkanı olup, oylamada eşitlik halinde ikinci oy hakkı vardır. Alsancak Belediyesi Meclis Üye sayısının 8 olduğunu dikkate aldığımızda, 18.5.2011 tarihinde yapılan toplantının, toplantı yeter sayısı ile başladığı anlaşılmaktadır.18.5.2011 tarihli Emare No. 6 toplantı tutanaklarına göre, kamulaştırma kararı oy çokluğu ile alınmıştır. Belediye meclis üyelerinden Cengiz Güvensoy, Soner Cangil, Fırat Atasır ve Ayten Safet isimli üyeler kararı imzalamadılar. Belediyeler Yasası’nın 40(4) maddesine göre, karar yeter sayısı, bu Yasa ve bu maddenin (3)’üncü fıkrasında öngörülen tüzük kuralları uyarınca, özel çoğunluk aranmadığı hallerde, toplantıda bulunanların salt çoğunluğu şeklinde belirlenmiştir. Belediye Başkanı ile birlikte (4) meclis üyesinin kararı imzaladığını dikkate aldığımızda, karar yeter sayısı bakımından Yasanın 40(4) maddesine aykırılık bulunmadığı görülmektedir. Belediye Başkanı Belediye Meclisi adına kamulaştırma kararı veremez.”³⁹ ifadelerine yer vermiştir.

“İdare hukukunda yetki, idari işlemin en önemli unsurudur. Bir idari işlemin hukuka uygun kabul edilebilmesi için her şeyden önce o işlemi yapmaya yetkili makam tarafından yapılmış olması gerekir.”⁴⁰

YİM yetki unsurunun Anayasa’dan veya yasadan kaynaklanıp kaynaklanmadığını inceler. İdarenin yetkisinin Anayasa veya yasadan değil düzenleyici işlemlerden kaynaklandığının tespit edilmesi hukuka aykırılık sebebi olarak kabul edilmelidir. ⁴¹

B. Şekil Yönünden İnceleme

Şekil hukuk düzeninde değişiklik meydana getiren iradeyi açıklamak için kullanılan araçtır.⁴²

³⁹ YİM 225/2011 Dağıtım 29/2014, 1.7.2014 tarihli karar

⁴⁰ Erhürman Tufan, İdari Yargılama Hukuku, s. 419

⁴¹ Erhürman Tufan, İdari Yargılama Hukuku, s. 426

⁴² Gözler Kemal/ Kaplan Gürsel, İdare Hukuku Dersleri, s.326

İdari işlemin yapılmasında uyulması gereken şekil kuralları yasanın yazılı olarak belirtilir. Yasada belirtilen şekle uygun olarak yapılmayan işlemler yargı organı tarafından iptal edilmektedir.⁴³

Kamulaştırma ile ilgili şekil kuralları 15/1962 sayılı yasanın düzenlenmiştir. Yasada belirtilen bu kurallara uygun olarak yapılmayan kamulaştırma işlemi şekil yönünden hukuka aykırı olur.

15/1962 sayılı Zorla Mal İktisabı Yasası'nın 4. maddesi iktisap ihbarının Resmi Gazete'de yayımlanmasını, 7. madde iktisap emrinin iktisap ihbarının RG'de yayımlanmasından itibaren on iki ay içinde yayımlanmış olmasını, 6. madde ise iktisap ihbarının Resmi Gazete'de yayımlanmasından sonra yapılan itirazı iktisabı yapan makamın makul bir süre içerisinde incelemesi gerektiğini ve itiraz değerlendirildikten sonra iktisap emrinin Resmi Gazete'de yayımlanması gerektiğini düzenlemektedir. Bu kurallara uyulmaması durumunda kamulaştırma işlemi şekil yönünden hukuka aykırı olur.

C. Sebep Yönünden İnceleme

“Kamulaştırma işleminin sebep unsuru idarenin kendisine verilen görev, hizmet veya teşebbüsleri yürütebilmek için özel kişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazlara duyduğu ihtiyaçtır.”⁴⁴

“İdareyi, kamulaştırma işlemini yapmaya yönelten etken ve nedenler işlemin sebebini oluşturur.”⁴⁵

15/1962 sayılı Zorla Mal İktisabı Yasasında kamulaştırma işleminin sebebi belirtilmemiştir.

YİM vermiş olduğu kararda kamulaştırma işleminin sebep unsurunu Gönyeli Göleti Çevre Düzenleme Projesi olarak belirtmiştir.⁴⁶

İlgili kararda *“Davalı/Müstedaaleyhlerin konu projenin ilk hazırlık çalışmalarına 1989 yılında başladıkları, bu proje ile ilgili olarak sürekli bir gayret içerisinde oldukları ve projenin hayata geçirilmesine ilişkin somut adımlar attıkları görülmektedir. Bu projenin hazırlık çalışmalarına başlarken bir ölçüde Lefkoşa Master Plândan esinlendikleri de yadsınamaz bir gerçektir. Takriben 2000 dönümlük bir arazi dilimi üzerinde etap etap gerçekleştirilmesi öngörülen proje için Gönyeli Göleti Çevresi odak noktası olarak düşünülmüş ve projenin ağırlığının buraya kaydırılması hedeflenmiştir. Bu nedenle davalı/müstedaaleyhlerce proje için en uygun yer olarak görülen arazi dilimi içerisinde olan ve projenin gerçekleştirilmesi için*

⁴³ Erhürman Tufan, İdari Yargılama Hukuku, s.446

⁴⁴ Gözler Kemal/ Kaplan Gürsel, İdare Hukuku Dersleri ,s. 716

⁴⁵ Kutlu Meltem, Kamulaştırma ve İptal Davası, s. 144

⁴⁶ Birleştirilmiş YİM 84/91 ve 91/91 Dağıtım 24/92, 26.6.1992 tarihli karar

kamulaştırılmaları kaçınılmaz olan arazilerin kamulaştırılması için Devletin ilgili birimleri gerekli ön çalışmaları yaptıktan sonra emare ihtisap ihbarı ile istimlâk emrini hazırlamışlardır. Bu maksatla davacı/müstedilerden başka diğer bazı vatandaşların da mallarının kamulaştırılacağı sunulan emarelerden açıkça görülmektedir.” ifadelerine yer verilmiştir.

D. Konu Yönünden İnceleme

Kamulaştırma işleminin konusu taşınmaz üzerindeki özel mülkiyetin sona ermesi ve idarenin mülkiyetine geçmesidir.⁴⁷

“Bir hukuki işlemin konusu onun doğurduğu hukuki sonuç, hukuk aleminde meydana getirdiği değişikliktir.”⁴⁸

“Sebeup ve konu unsurları arasında yakın bir ilişki olduğu açıktır. Çoğu zaman yasada idari bir işlemin sebeup ve konu unsurları belirtilir. Bu gibi durumlarda yasada sayılan nedenlerin varlığı halinde yapılacak işlem yasada belirtilen hukuki sonucu doğurmaktadır.”⁴⁹

YİM vermiş olduğu kararında davalılar tarafından gerçekleştirilen kamulaştırma işleminin konusunun davacının özel mülkiyetindeki taşınmaz malın, idarenin mülkiyetine geçmesi olduğunu belirtmiştir.⁵⁰

İlgili kararda “15/1962 sayılı Zorla Mal İktisabına dair Yasanın 2. maddesi, gayrimenkul mal tanımını yapmaktadır. Buna göre taşınmaz mal, Gayrimenkul Mal (Tasarruf, Kayıt ve Kıymet Takdiri) Yasası’nın 2’nci maddesi ile bu tabire verilen anlamı haiz olduğundan, huzurumuzdaki davaya konu kamulaştırılan taşınmaz mal, Davacının özel mülkiyetine tabi, Yasanın aradığı nitelikte kamulaştırmaya konu olabilecek türden bir maldır ve kamulaştırmanın konu unsurunda herhangi bir sakatlık veya aykırılık bulunmamaktadır.” ifadelerine yer verilmiştir.

E. Amaç Yönünden İnceleme

KKTC Anayasası’nın 41.maddesinde kamulaştırmanın “genel bir kamulaştırma yasasında özel olarak gösterilen ve kamu yararına olan bir amaç için” yapılabileceği düzenlenmiştir. Bu tanımdan da görüleceği üzere kamu yararı kamulaştırmanın amaç unsurunu oluşturmaktadır.

Zorla Mal İktisabı Yasası’nın 3. maddesinde kamu yararına olan nedenlerin mevcudiyeti durumunda kamulaştırma işlemi yapılabilmektedir.

⁴⁷ Gözler Kemal/ Kaplan Gürsel, İdare Hukuku Dersleri ,s. 716

⁴⁸ Günday Metin, İdare Hukuku, s.157

⁴⁹ Kutlu Meltem, Kamulaştırma ve İptal Davası, s. 143

⁵⁰ YİM 225/2011 Dağıtım 29/2014, 1.7.2014 tarihli karar

YİM verdiği kararında dava konusu arazinin askeri yasak bölge içerisindeki askeri emniyet bölgesinde yer aldığını ve bu konumdaki bir arazinin Zorla Mal İktisabı Yasası'nın 3. maddesi tahtında kamulaştırılmasının mümkün olduğunu belirtmiştir.⁵¹

İlgili kararda “*Mezkûr kamulaştırmanın gerekçesini teşkil eden “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin iç ve dış emniyeti, selâmeti ve savunması için askeri tedbirlerin devam ettirilmesi” gereğinin var olup olmadığına karar verme yetkisinin ise, her devlette olduğu gibi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde de, askeri ve siyasi otoritelere ait olduğu ve yargı erkinin bu konuda bir karar üretmesinin olası olmadığını vurgulamak isteriz.*” ifadelerine yer verilmiştir.

3. Yargılama Usulü

Yargılama usulü 1997 sayılı Yüksek İdare Mahkemesi Tüzüğü'nde düzenlenmiştir.⁵² Dava davacının Talep Takririni içeren celpname ile başlatılır. Mühürlenmek için Yüksek Mahkeme Mukayyitliğine dosyalanan celpname davacı veya avukatı tarafından imza olunur. 1997 sayılı tüzüğün 3. madde 2. fıkrasına göre celpname üzerine tarih ve davanın hangi yıl içerisinde açıldığı, hangi madde tahtında açıldığı, davacının ve davalının tam adı, adresi ile YİM'in Lefkoşa'da oturum yapması hasebiyle davacının Lefkoşa Belediye sınırları içerisindeki tebligat adresi, dayanılan hukuki esaslar, esasa ilişkin olguların özeti ve talep edilen çare belirtilir.

1997 sayılı tüzüğün 4. maddesi uyarınca celpnamenin davalıya tebliğ edildiği tarihten itibaren yirmibir gün zarfında davalı veya avukatı tarafından hazırlanan ve imza edilen müdafaa takriri Yüksek Mahkeme Mukayyitliğine dosyalanır ve müdafaanın kayıt kaleminden onaylı bir sureti davacının belirtilen tebliğ adresine yirmibir gün zarfında tebliğ edilir. Müdafaa takriri davalının şahsen veya avukatı tarafından imza edilir, YİM'in Lefkoşa'da oturum yapması sebebiyle Lefkoşa Belediyesi sınırları içinde bir tebligat adresi ve müdafaasının dayandığı hukuki esaslar ve esasa ilişkin olguların özeti belirtilir.

1997 sayılı tüzüğün 5. maddesi ise Davacının arzu etmesi halinde davalının dosyaladığı müdafaa takririne müdafaya cevap dosyalayabileceğini ve onaylı bir suretini davalıya tebliğ edeceğini düzenlemektedir. Taraf avukatları dosyaladıkları layihalarda (Talep veya Müdafaa Takrirlerinde) dayandıkları hukuki esasları ve bu esasların sebeplerini tam olarak belirtmek zorundadırlar. Ancak şahsen temsil edilen tarafın buna uyma zorunluluğu bulunmamaktadır.

⁵¹ YİM 12/2010 Dağıtım 2/2012, 21.1.2012 tarihli karar

⁵² Resmi Gazete EK III Sayı 147, 25 Aralık 1996 A.E. 1191

1997 sayılı tüzüğün 7. maddesi uyarınca layihaların tamamlanmasının ardından taraflara talimat gününden en az yedi gün öncesinde toplantı gününü ve saatini saptayan ihbarname gönderilir. Taraflar ilgili günde iddialarını öne sürerler ve yargıç ilk safhada uygun gördüğü talimatları verir. Yargıç talimat aşamasında daha fazla tafsilat, evrakların meydana çıkarılması veya teftiş edilmesi, tanıklığın ne şekilde alınacağı açık duruşma tarihi ile uygun ve gerekli göreceği diğer hususlarda talimat emri verebilir.

Evrakın sunulmaması halinde yargıç kusurlu tarafa yaptırım uygulatabileceği gibi kusurlu taraf aleyhine masraf emri verebilir veya daha katı olarak kusurlu tarafı dinlemeyebilir veya tüm koşulları dikkate alarak uygun göreceği başka önlemleri alabilir. 1997 sayılı tüzüğün 8. maddesi ilgili kişinin davaya taraf yapılması yönünde mahkemenin emir vermesi halinde ilgili kişiye talep takriri, müdafaa takriri ve ilgili kişi ile ilgili emrin Mahkeme Mukayyitliği tarafından onaylı bir suretinin ilgili kişiye tebliğ edileceğini düzenlemektedir. İlgili kişi tebliğden itibaren yirmibir gün içerisinde müdafaasını dosyalar ve müdafaasının onaylı bir suretini davanın taraf avukatlarına tebliğ eder.

4. İstinaf

Mahkeme adil ve hakkaniyetli bir şekilde yasaların öngördüğü çerçevede karar verir. Mahkemenin gerekçeli kararı ilgili yargıç veya heyet halinde oturulmuş ise heyete başkanlık eden yargıç tarafından veya onun görevlendirdiği herhangi bir yargıç tarafından okunur ve kararı veren yargıç veya yargıçlar tarafından imza edilir.

1997 sayılı tüzüğün 16. maddesi uyarınca tek yargıcın verdiği kararın istinaf edilmesi halinde istinaf, YİM'de üç yargıç tarafından dinlenir ve karara bağlanır. İstinaf süresi yargıç başka türlü emir vermedikçe ara kararlarda ondört gün, davayı sonlandıran kararlarda ise altı haftadır. Yüksek Mahkemede tek yargıcın vermiş olduğu kararın istinafında kararı veren yargıç bulunmaz. Heyette yer alan herhangi bir yargıç esasa ilişkin konular hakkında karşı veya ek görüş belirtebilir ve karar okunma aşamasında bu ek görüş ilgili yargıç tarafından gerekçeli olarak okunur.

Kamulaştırma işlemine karşı iptal davası kimi durumlarda üç yargıç ile oturum yapan YİM'de görülür. 60/90 sayılı Yüksek İdare Mahkemesi Yasası'nın 2. maddesi Bakanlıkların ve Yerel Yönetimlerin işlem, karar ve ihmallerine karşı açılan davaların üç yüksek mahkeme yargıcısı ile oturum yapan YİM tarafından karara bağlanacağını düzenlemektedir. 60/90 sayılı yasanın 4. maddenin 1. fıkrası ise üç yargıç ile oturum yapan YİM kararlarının kesin olduğunu düzenlemektedir. Bu düzenleme ışığında KKTC devleti ve belediye tarafından yapılan kamulaştırma işlemine karşı iptal davası üç yargıç ile oturum yapan YİM'de görülmekte olup bu kararlar kesindir ve istinaf edilemez.

KKTC’de idari davaların çoğunluğunda istinaf yolu kapalıdır. Bu düzenleme bir davayı iki kez dinlemenin zaman kaybına neden olacağı görüşünün sonucudur. İki dereceli yargıda ilk derece mahkemesinin ve ikinci derece mahkemesinin fonsiyonları farklıdır. İlk derece mahkemesi davadaki olgular doğrultusunda karar verirken ikinci derece mahkemesi ilk derece mahkemesinin kararının hatalı olup olmadığını inceler. İkinci derece mahkemesi bu incelemeyi yaparken benzer davaların sonuçlanmasına yardımcı olacak ilkeler benimser ve içtihatlar oluşturur. İçtihat kararları benzer davaların sonuçlanmasına yardımcı olur ve dava sayısının azalmasını sağlar.⁵³

Ancak kamulaştırma işlemine karşı YİM’de açılan iptal davasında tek yargıç tarafından verilen ara emrine karşı yapılan istinaf başvurusu üç yargıçtan oluşan YİM tarafından karara bağlanır.

Mahkeme kamulaştırma işlemine yetki, amaç, sebep, şekil ve konu açısından inceler ve bunlardan birinde hukuka aykırılık tespit ederse iptal kararı verir.

İptal kararları geriye yürür. Mahkeme işlemdeki sakatlığı saptayınca, iptal kararı ile işlem, sakatlığın ortaya çıktığı andan itibaren ortadan kalkmış sayılır. Bu sebeple iptal davalarında; işlemin yapıldığı ya da daha doğru bir ifade ile sakatlığın doğduğu andaki durum yargılanır.⁵⁴

5. Kamulaştırma Davalarında Ara Emri

YİM’de ara emri, 1997 Yüksek İdare Mahkemesi Tüzüğü’nün 11. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenmiştir. YİM re’sen veya taraflardan herhangi birinin tek taraflı müracatı üzerine davada ara emri verebilir.

“KKTC mevzuatında yürütmenin durdurulması adı altında bir düzenleme yoktur. Ancak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti hukuk sisteminde uygulanmakta olan ara emri Türkiye Cumhuriyeti hukukunda yürütmenin durdurulmasının yerine getirdiği işlevi görmektedir.”⁵⁵

İdari yargıda iptal kararı geriye yürür; ancak işlem, mahkeme kararı ile iptal edilene kadar yürürlükte kalmaya devam eder. Ancak menfaati etkilenen taraf mahkemeden dava aşamasında dava neticelenene kadar ara emri talep ederek kararın yürütmesini durdurabilir.

Mahkeme ara emrinde durumun aciliyeti ve başka özel koşulları da değerlendirerek uygun gördüğü koşullara bağlı olarak tek taraflı emir verebilir. Ancak işbu emrin verilmesinden diğer taraflar etkilenecek ise konu emre diğer

⁵³ Taner Erginel, Kusursuz Yargı Oluşturma Çabaları, Okman Printing Ltd. Ağustos 2017, s. 117

⁵⁴ Yıldırım Uler, İdari Yargıda İptal Kararlarının Sonuçları, Ankara, Sevinç Matbabası, AÜHFY No281, 1970, s.16

⁵⁵ Erhürman Tufan, İdari Yargılama Hukuku, s.225

tafllara itiraz hakkı tanımak açısından emrin ve konu istidanın karşı tarafa tebliğine emir verilebilir.⁵⁶

Mahkeme istidanın duruşma olarak tayin edildiği günde karşı tarafın iddialarını da dinleyerek verilen emri yeniden değerlendirir. İşbu değerlendirme neticesinde mahkeme emri tadil edebileceği gibi iptal edebilir veya dava sonuçlanana kadar yürürlükte kalmasına emir verebilir. Mahkeme geçici nitelikte davanın esasına yönelik olmayan bu tip bir emir verirken durumun aciliyetini, karara bağlanması gereken konunun ciddi olması, davacının iddiasında haklı olduğunu gösteren belirtilerin bulunması ve konu emrin verilmemesi halinde ileride telafisi imkansız bir zararın doğacağı veya eski duruma dönüşün çok zor olacağı hususunda kanaat getirmesi gerekir. 9/1976 sayılı Mahkemeler Yasası'nın 41. maddesinde düzenlenen ara emri şartları YİM'de görülen davalara da uygulanmaktadır.⁵⁷

Mahkeme ilk aşamada tek taraflı başvuru üzerine verdiği emrin verilmesine sebep olan talebin yeterli olmayan esaslara dayandığını tespit ederse, emrin yürütülmesi nedeniyle uğranılan zarar ziyana ve masraflara karşılık karşı tarafa tazminat ödenmesini emredebilir.

IV. KAZA MAHKEMESİNDE AÇILAN TAKDİRİ TAZMİNAT DAVASI

1. Genel Olarak

15/1962 sayılı Zorla Mal İktisabına Dair Yasa'nın 8. maddesi iktisap emrinin yayımlanmasından itibaren bir ay içinde bir anlaşmaya varılmaması veya bir aylık sürenin geçmemiş olmasına bakılmaksızın taraflar arasında bu gibi anlaşmaya varılmasının ihtimal dahilinde olmaması halinde, iktisabı yapan makam veya ilgili herhangi bir şahıs malın iktisabı için ödenecek tazminatın kararlaştırılması ve bu gibi tazminatın ilgili şahıslar arasında paylaşılması için mahkemeye Takdiri Tazminat müracaatı yapılabileceğini düzenlemektedir.

Takdiri Tazminat müracaatı taşınmazın yargı çevresi içinde olduğu Kaza Mahkemesine dosyalanır.

⁵⁶ YİM 18/1999 Dağıtım 18/1999, 16.11.1999 tarihli karar Fatma Ersalıcı ile Çalışma İskan ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı vd. Davalı tarafı Devlet olduğuna göre, Davacının haklı olması durumunda para ile tazmin edilebileceği görüşündeyim. Devletin aleyhine alınması muhtemel bir hükmün de bugünkü şartlarda ödenmeyeceği düşünülemezine göre mevcut ara emrini iptal etmeyi uygun gördüm.

⁵⁷ YİM 148/2005 Dağıtım 26/2009, 30.6.2009 tarihli karar Sadi Çelebi ve KKC İçişleri Bakanlığı ve diğerleri arasında Yukarıda ifade edildiği gibi esasen 1997 Yüksek İdare Mahkemesi Tüzüğü madde 11 altında karar verilirken 9/76 sayılı Mahkemeler Yasası madde 41'de sıralanan 3 kriterin tatmin olup olmadığına bakmak gerekir.

A. Davacı

Davacı şahsen veya vekili vasıtasıyla adına dava açılan kişidir. Tüzel kişiler ise yetkili organları vasıtasıyla dava açabilirler. Kişinin davacı olabilmesi için davada taraf olma ve dava açabilme ehliyetine sahip olması gerekir.⁵⁸

15/1962 sayılı Zorla Mal İktisabına Dair Yasa'nın 11.(1). maddesi uyarınca tazminata hak sahibi olan kişi kamulaştırılan malın sahibi ve mal sahibi olmaya hakkı olan şahıs olarak belirtilmektedir.

B. Davalı

15/1962 sayılı Zorla Mal İktisabına Dair Yasa uyarınca iktisabı yapan makam devlet olması halinde davalı KKTC Devleti olup, dava aşamasında KKTC Başsavcısı tarafından temsil edilmektedir. Bu husus KKTC Anayasası'nın 159. madde 4 ve 5. fıkrada şu şekilde düzenlenmiştir.

“Devletin taraf olduğu hukuk ve anayasa davalarında devleti ve organlarını temsil yetkisinin Başsavcıda olduğunu, Başsavcının gerekli gördüğü durumlarda Resmi Gazete’de yayımlayacağı bir emirname ile bakanlıkların veya diğer kamu kuruluşlarının taraf olduğu davalarda, ilgili bakanlık veya diğer kamu kuruluşlarında görevli ve avukatlık yapma ehliyetine sahip bir hukukçuyu, bu davaları mahkemelerde yürütmekle yetkili kılabılır.”

2. Takdiri Tazminat Davası

A. Tam ve Muhik Tazminat

Tam ve Muhik tazminatın tespitinde belirsizlik olup, kamu hukuku ilkeleri çerçevesinde davanın tüm koşulları göz önünde tutularak her iki taraf yönünden ‘tam ve muhik’ olacak şekilde saptanmalıdır.⁵⁹

Yargıtay/Hukuk kararında, manevi tazminat ile ilgili ilkelere değinmiş, tam ve muhik tazminat tespit edilirken manevi tazminatı kapsayıp kapsamadığını belirlemediği sadece maddi tazminatın ödenmesini hükme bağlamıştır.⁶⁰

Bir malın istimlak edilmesi nedeniyle oluşan kayıp, maddi kayıptır.⁶¹

Yargıtay/ Hukuk kararında “Tazminat için hüküm vermekteki gaye, Davacıya düşür kaldığı zarar, kayıp veya hasarı tazmin etmektir. Kanunen tazmin edilebilen zarar iki başlık altında toplanabilir: Maddi ve manevi zarar.Maddi zarar tüm parasal ve elle tutulan kaybı kapsar, işte kâr kaybı ve hastahane

⁵⁸ Gözler Kemal/ Kaplan Gürsel, İdare Hukuku Dersleri, s. 831

⁵⁹ Necatigil Zaim, Anayasa ve Yönetim, s.246

⁶⁰ Yargıtay/ Hukuk 60/1989 Dağıtım 26/1990, 8.10.1990 tarihli karar

⁶¹ Birleştirilmiş Yargıtay/Hukuk 128/130 2012 Dağıtım 13/2013, 29.4.2013 tarihli karar

ve tedavi masrafları gibi. Manevi zarar kişinin fiziki acısı veya hislerine olan hasarı kapsar. Maddi zarar matematiksel olarak hesaplanır. Manevi zarar matematiksel hesaplanmaz. Parasal tazminat başka para yerine geçmesi için verilmez, daha önemli olan bir şeyin yerine verilir. Kayba uğrayan kişiyi, verilecek tazminat, tazmin edildiği olaydan herhangi bir zarara uğramamış konumuna koyar.” ifadelerine yer vermiştir.

B. Yargılama Usulü

Takdiri Tazminat müracaatları ayrı kurallara tabidir.⁶² Davacı Takdiri Tazminat müracaatını kamulaştırılan taşınmazın yargı çevresi içinde olduğu Kaza Mahkemesine dosyalar. Takdiri Tazminat müracaatı iktisabı yapan makam veya ilgili herhangi bir şahıs tarafından yapılabilir.

1956 Tazminat Kuralları'nın 5. maddesi uyarınca takdiri tazminat müracaatının karşı tarafa tebliğinden itibaren on gün içerisinde karşı taraf isbat-ı vücud ve herhangi bir değerlendirmeyi desteklemek amacı ile duruşma aşamasında uzman tanık dinletip dinletmeyeceğini belirten ihbarı Mahkeme Mukayyitliğine dosyalar.

1956 Tazminat Kuralları'nın 6. maddesi ise ihbarın tebliğinden itibaren yirmisekiz gün içerisinde tarafların talep ve dava konusu gayrimenkulün değeri ile ilgili değerlendirmelerini Mahkeme Mukayyitliğine dosyalaması gerektiğini düzenlemektedir.

1956 Tazminat Kuralları'nın 8. maddesi ise mahkemenin uygun gördüğü takdirde taraflardan veya Tapu ve Kadastro Dairesi Müdürü veya başka bir karar merciinden değerlendirmelerin gerekçelerini ve malın değerlendirilmesi ile ilgili detaylı tafsilat verilmesini isteyebilir. Mahkemenin uygun gördüğü süre içerisinde (ondört günden az olmamak kaydı ile) konu bilgiler Mahkeme Mukayyitliği'ne dosyalanır ve birer suretleri de karşı tarafa tebliğ edilir. Mahkeme Mukayyiti duruşma gününden en az ondört gün önce taraflara ihbarda bulunur.

Taraflardan herhangi biri Mahkemeler Mukayyitliği'ne dosyalaması gereken evrakı gerektiği şekilde dosyalamaz ise mahkeme belgenin ibrazını zorlayabilir. Mahkeme 1956 Tazminat Kuralları'nın 19. maddesine dayanarak davanın ertelenmesi yönünde emir verebileceği gibi kusurlu tarafın sebep olduğu masrafları ödemesine de emir verebilir. Mahkeme davayı neticelendirecek hukuki bir ön itiraz öne sürülmüş olması durumunda ise öncelikle ön itirazı karara bağlamak durumundadır.

⁶² Birleştirilmiş Yargıtay/Hukuk 128/130 2012 Dağıtım 13/2013, 29.4.2013 tarihli karar

Duruşmada izlenecek yöntem 1956 Tazminat Kuralları'nın 13. maddesinde düzenlenmiştir. İlk söz tazminat talep eden tarafa verilir, sırası ile tanıklar dinlenir ve karşı taraf tarafından istintaka tabi tutulur. İstida ve itirazname, dayandığı gerekçeleri içeren yemin varakası ile dosyalanır. Taraflar arzu etmesinde, meselenin kendine özgü koşulları içerisinde birden fazla yemin varakası dosyalayabilirler.

C. Takdiri Tazminat Kararlarının Niteliği

15/1962 sayılı Zorla Mal İktisabına Dair Yasa uyarınca Girne Kaza Mahkemesi 1/2006 sayılı Takdiri Tazminat dosyasında verilen karar istinaf edilmiş ve Yargıtay Asli Yetki takdiri tazminat başvuruları uyarınca verilen mahkeme kararlarının tespit kararı olup, hüküm niteliğinde olduğu ancak icra kabiliyetinin olmadığı yönünde karar vermiştir.⁶³ İlgili kararda ödeme emrini içeren bölüm iptal edilmiş ve mahkemelerin takdiri tazminat dosyalarında tazminat miktarını saptamakla yetinmeleri noktasına vurgu yapılmıştır.

“Mahkemenin 9/1976 sayılı Mahkemeler Yasası'nın 49.maddesi uyarınca verdiği tespit kararının bağlayıcı olduğu ancak icra edilebilir kapsamda olmadığı, özel hukuk açısından bunun ciddi bir noksanlık olacağı ancak idare hukuku açısından çok önemli olmadığı, idarenin mahkeme kararlarının aksine hareket edeceğinin düşünülmediğini belirtmektedir.”⁶⁴

15/1962 sayılı Zorla Mal İktisabına Dair Yasa bir bütün olarak incelendiğinde tazminat müracaatında yapılan tespit ve bu tespit neticesinde verilen kararın bir tespit kararı (declaratory judgement) niteliğinde olduğu görülmektedir.

⁶³ Yargıtay/Asli Yetki 1/2011 Dağıtım 1/2011, 15.6.2011 tarihli karar 15/62 sayılı yasanın 7. maddesi altında iktisap ihbarının yayınlanmasından sonra, tazminatın ödenmesi veya yatırılmasından önce iktisabı yapan makam Resmi Gazete'de yayınlayacağı bir emirle iktisap emrini tamamen veya kısmen iptal edebilmektedir. Böyle bir hakkın iktisap eden makama verilmiş olması, Takdiri Tazminat istidası altında tespit edilen tazminatın miktarının ödenmesi hususunda iktisap makamının takdir yetkisi olduğunu gösterir. İktisap eden makam tespit edilen meblağı ödemeyerek iktisap etmekten vazgeçebilir. İktisap eden makam tespit edilen meblağı ödemede geç kalacak olma ihtimaline karşı, takdir edilen duruşma tarihindeki tazminat üzerine 1955 Tazminat Takdir Mahkemesi Yasasında belirtildiği şekilde faiz verilebilir. Bu şekilde geciken ödeme ihtimaline karşı malı iktisap edilen kişi korunmuş olabilir. Müstedaaleyhin ileri sürdüğü şekilde takdiri tazminat müracaatı üzerine verilen kararın icra edilebilir bir karar olması halinde ve tazminatın tahsil edilmesi için icraya gidilebilmesi halinde 7. maddenin bir anlamı yani iktisap eden makama yasada iktisaptan vazgeçme olanağı verilmesinin bir anlamı kalmayacaktır. Takdiri Tazminat Mahkemesinin kararının icrai niteliği olması halinde iktisap eden makamın geriye dönüş hakkı ortadan kalkmış olur.

⁶⁴ Zaim M. Nedjati, Administrative Law First Edition, Nicosia Cyprus, 1970, page 256

D. Tazminat Miktarının Tespit Edilme Yöntemi

15/1962 Zorla Mal İktisabına Dair Yasa'nın 9 ve 10. maddeleri tazminatın tespit edilmesinde uygulanacak kıstasları belirlemiştir. İktisap emrinin yayımlanmasından itibaren bir ay içerisinde bir anlaşma sağlanmaması veya bir aylık süre geçmemiş olmasına karşın mevcut koşullar içerisinde anlaşma sağlanmasının ihtimal dahilinde olmaması halinde iktisabı yapan makam veya ilgili herhangi bir şahıs tarafından malın iktisabı için ödenecek tazminatın kararlaştırılması veya tazminatın ilgili şahıslar arasında paylaşılabilmesi için müracaat edilebileceğini düzenlemektedir.

KKTC Anayasa Mahkemesi 15/1962 sayılı Zorla Mal İktisabına Dair Yasa'nın 10.(a). maddesi kamulaştırılacak mal için ödenecek tazminat miktarının kamulaştırma ihbarının yayımlandığı tarihte taşınmaz malın açık pazarda getireceği satış fiyatı kadar olmalıdır düzenlemesinde 'ilgili iktisap ihbarının yayımlandığı tarihte' söz dizisini Anayasaya aykırı bulmuştur.

Anayasa Mahkemesi ilgili kararda "Kamulaştırma ihbarı yayımlandığı tarih ile kamulaştırılan taşınmaz mal için ödenecek ödencenin takdiri veya tespiti veya Mahkeme tarafından kararlaştırıldığı tarih arasında bir hayli zaman geçmektedir. Normal olarak eski devirlerde bu iki tarih arasında geçen zamanın herhangi bir önemi yoktu çünkü para değerinde veya paranın alım satım gücünde herhangi bir esaslı değişiklik olmazdı. Herhangi bir değişiklik olmuş olsa idi dahi bu değişiklik önemsiz bir miktardı ve bu miktar da tesbit edilen ödüncüye bir miktar faiz ödenmesi kabul edilmekle veya kararlaştırılmakla bu fark telafi edilebilirdi. Anayasa kamulaştırma hallerinde tam ve hakkaniyete uygun bir ödencenin ödenmesini öngörmektedir. Genel Hukuk İlkeleri de kamulaştırma konularında tam ve hakkaniyete uygun bir ödence, alınan taşınmaz malın tam karşılığının para olarak verilmesidir. Bir kamulaştırmanın yapılması ile kamulaştırılan malın sahibinin mamelekinin bir kısmından yoksun bırakılmış olur. Tam ve hakkaniyete uygun bir ödencenin verilmesi için mamelekte yapılan eksiltmenin para ile karşılanması gerekir. Kuşkusuz bu karşılanma hususu ortaya yeni bir sorun çıkarır. Bu sorun da taşınmaz malın hangi zamana göre para karşılığının ödenmesidir."⁶⁵ ifadelerine yer vermiştir.

Tazminat, kamulaştırılan malın, tazminatın belirleneceği tarihteki rayiç piyasa değeri esas alınarak saptanmalıdır.⁶⁶ KKTC Anayasası'nın 41.(1).(c). maddesinde kamulaştırma bedelinde anlaşılabilmesi halinde kamulaştırmaya yetkili makamın hukuk mahkemesince saptanacak tam ve hakkaniyete uygun bir tazminatı hemen veya yasanın belirleyeceği beş yılı aşmayan taksitlerle ödeyeceği düzenlenmektedir.

⁶⁵ Anayasa Mahkemesi 14/1980 Dağıtım 6/1981, 26.1.1981 tarihli karar

⁶⁶ Yargıtay/Hukuk 66/2005 Dağıtım 34/2010, 29.12.2010 tarihli karar

15/1962 sayılı Zorla Mal İktisabına Dair Yasa'nın 12. maddesi uyuşulmuş veya kararlaştırılmış tazminatın derhal ve nakit ödeneceğini ancak tazminata karşı tarafın razı olmaması veya tazminatı yetersiz bulması veya KKTC'de ikamet etmemesi durumunda iktisabı yapan makamın mahkeme emri ile tazminat miktarını Hazine ve Muhasebe Dairesine yatırabileceği düzenlenmiştir.

“Nakden ödeme kamulaştırma karşılığının ödeme günündeki devletin geçerli parasıyla ödenmesidir. Doktrinde tahvil, bono ve borç senetleri verilerek ödemenin yapılamayacağı belirtilmiştir. Ayrıca mal sahibinin rızası olmadan kamulaştırma bedelini ödemek için taşınabilir veya taşınmaz mal da verilmez.”⁶⁷

Kamulaştırmanın, mal sahibinin rızası hilafına olması (madencilik maksatları hariç) takdir edilecek tazminat miktarına etki etmez. İktisap ihbarının yayımlandığı tarihte el koyma ile ilgili herhangi bir yasa hükmü gereği iktisabı yapan makamın iktisaba konu gayrimenkulün zilyedi olması halinde, zilyetlik süresi içerisinde konu gayrimenkule inşa edilen veya gayrimenkulün inkişafı için yapılan inşaat veya eklemeler sebebiyle malın değerinde meydana gelen artış tazminatın tespitinde dikkate alınmaz.

Yine iktisap olunan malda mahkeme tarafından önlenebilecek veya yasaya aykırı veya onu işgal edenlerin sağlığına veya kamu sağlığına aykırı olarak kullanılması neticesinde meydana gelen değer artışı tazminatın belirlenmesinde dikkate alınmaz. İktisap edenin herhangi bir mal üzerinde kısmi kamulaştırma yapması halinde mal sahibinin elinde kalan kısımda malın değerinde meydana gelen artış veya azalma tazminat miktarında dikkate alınır. Kamulaştırılan malın, mal sahibinin başka bir malından ayrılmasına sebep olması durumunda da, mal sahibinin zarar ziyanı da tazminat miktarının tespitinde dikkate alınır.

İktisap ihbarının Resmi Gazete'de yayımlandığı tarihte, konu gayrimenkul üzerinde herhangi bir meslek icra edilmesi ve konu gayrimenkulün kamulaştırma yapılmamış olsa idi bu amaçla kullanılacak olması durumunda bu amaçla malda zilyetlik hakkı bulunan kişinin doğrudan dıçar olduğu zarar ziyanı da dikkate alınır.

Kamulaştırılmak istenen gayrimenkul üzerinde iktisap tarihinde mevcut olan veya mevcut olmayan ancak uygulanmak istenen ve gayrimenkulün değerinde azalmaya sebebiyet verecek irtifak hakkı veya imtiyaz dikkate alınır. Tazminatın nasıl belirleneceği noktasında malın inkişafa açık olup olmadığı, piyasa değerinin ne olduğu önem taşımaktadır. Kamulaştırılmak istenen malın piyasa bedelinin belirlenmesinde öncelikli olarak kullanılması gereken yöntem

⁶⁷ Mehmet Ali Hayta, Kamulaştırma ve Kamulaştırmaz El Koyma Davaları, Ankara, Adalet Yayınevi, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 2. Baskı, 2014, s. 51

aynı zaman dilimi içerisinde benzer malların satış bedeli ile kamulaştırılan malın değerinin kıyaslanmasıdır. Bunun tespit edilememesi halinde arta kalan metodu uygulanmalıdır.

İçtihatlarda malın değerinin tespitinde uygulanması gereken usulün, ilgili tarihlerde benzeri malların satışı bulunması halinde direkt mukayese metodu, malın inkişafa açık bir mal olması ve malın arsalarla bölünerek inşaat maksadı ile kullanılması söz konusu olduğu takdirde ise ‘arta kalan’ metodu ile değer tespiti yapılması gerektiği belirtilmektedir. Yüksek Mahkeme konu kararda arta kalan metodu şu şekilde açıklamaktadır:

“Bu yöntemde malın potansiyelinin ve olasılıklarının da dikkate alınması gerekir. İnkişaf edilecek mal çıplak bir mal olabileceği gibi, üzerinde bina olan ancak binanın değiştirilmesi veya geliştirilmesi veya binanın tamamıyla yıkılarak, yeni bina yapılması söz konusu olan bir mal da olabilir. Bu metod ile mal üzerindeki proje uygulandıktan sonraki fiyatı esas alınır ve bundan malın alış fiyatı, altyapı, inşaat masrafları, projenin finansman masrafı, yapmayı tasarladığı kâr çıkarılarak değer belirlenir.”⁶⁸

15/1962 sayılı Zorla Mal İktisabına Dair Yasa’nın 10.(k). maddesi malın ticaret, zanaat, meslek veya işin icrası için kullanılması durumunda tazminat takdir edilirken tespit edilmesi gereken zararın malın kamulaştırılması ile oluşan ve doğrudan gerçekleşen parasal anlamda maddi kayıp olduğunu düzenlemektedir. Zarar uğrayan kişiye verilecek tazminatın kişinin zarara uğramamış gibi eski durumuna gelmesi anlamına gelmektedir.

E. Takdiri Tazminatta Bilirkişi Değerlendirmesi

Mahkeme huzuruna sunulan bilirkişi şahadetlerini bir bütün olarak değerlendirerek tazminat miktarını tespit eder. KKTC hukukunda bilirkişi, tanık olarak dinlenilmektedir. Mahkeme bilirkişi tanığın şahadetinin spekülatif olduğuna kanaat getirilmesi halinde huzurundaki tüm şahadeti bir bütün olarak dikkate alarak, mal sahibine ödenmesi gerekli tazminat miktarını tespit etmesi gerekmektedir. Mahkeme bilirkişi tanığın şahadeti ile bağlı değildir. Mahkeme huzurundaki tüm şahadeti değerlendirerek, ödenmesi gereken tazminatı tespit edebilir.

1956 Takdiri Tazminat Mahkemesi Kurallarının 19. maddesi altında mahkeme farklı bir emir vermediği takdirde, tarafların sadece birer bilirkişiyi şahadete çağırabileceğini düzenlemektedir. Mukayyet, bu bilirkişi tanıkların verecekleri şahadette kullanacakları plan ve detayları birlikte değerlendirmelerini, satış bedelleri verilecekse bunlara değinileceğini gösteren bir beyanı, taraflardan talep eder.

⁶⁸ Birleştirilmiş Yargıtay/Hukuk 128/2012 ve 130/2012 Dağıtım 13/2013, 29.4.2013 tarihli karar

Mukayyit tarafından talep edilen bu evrakın, yirmisekiz gün içerisinde Mukayyite verilmesi ve yedi gün içerisinde de bu evrakların karşı tarafa tebliğ edilmesi gerekir.

F. Takdiri Tazminatta Faiz

Tazminat Takdir Mahkemesi Tüzüğü'nün 27. maddesi mahkemenin uygun gördüğü ve tespit ettiği tazminat miktarının emrin verildiği tarihten başlayarak tazminatın son ödeme gününe kadar KKTC Merkez Bankası Yasası'nın 24. maddesi uyarınca saptanıp yürürlüğe konulan mevduatlara uygulanan yıllık azami faiz taşımamasını düzenlemektedir.

Mahkemelerin takdiri tazminat kararları tazminat miktarının Türk Lirası olarak belirlenmesi durumunda yıllık %14, İngiliz Para Birimi üzerinden belirlenmesi durumunda yıllık %4 faiz içermektedir.⁶⁹

G. İstinaf

Mahkemenin Takdiri Tazminat kararından tatmin olmayan taraf, haksız hüküm verildiği gerekçesi ile hüküm tarihinden itibaren ondört gün içerisinde istinaf edebilir. İstinaf müracaatı Yüksek Mahkeme Mukayyitliğine yapılır.

Takdiri Tazminatların istinafları Yargıtay/Hukuk tarafından ele alınır ve karara bağlanır. İstinaf müracaatı dosyalanırken davayı dosyalayan Lefkoşa'da tebliğ adresi belirtmek durumunda olup Yüksek Mahkemenin davaya verdiği dinlenme gününden en az ondört gün öncesinde istinaf ihbarnamesinin karşı tarafa tebliğ edilmesi gerekmektedir.

V. ANAYASA MAHKEMESİ TARAFINDAN YAPILAN DENETİM

KKTC Anayasasında, Anayasa Mahkemesi soyut ve somut norm denetimi yanında organ uyuşmazlıklarını ve KKTC Cumhurbaşkanı'nın görüş istemlerini karara bağlamaktadır. Uygulanacak usul 1997 Anayasa Mahkemesi Tüzüğünde düzenlenmektedir.⁷⁰

Anayasa şikayeti 29 Haziran 2014 tarihinde halk oylamasına sunulan ancak halk oylamasında reddedilen anayasa değişiklik paketinin KKTC Anayasası'nın 144. maddesine eklemek istediği önemli değişiklik idi. KKTC Anayasa Mahkemesi yargısal denetimini sadece somut ve soyut norm denetimi ile değil, somut olaylar üzerinde de denetimi sağlayan anayasa şikayeti ile de gerçekleştirmiş olacaktı.

⁶⁹ www.kkctcmerkezbankasi.org/tr/oranlar/sozlesme-mahk-faiz s.e.t . 29.4.2018

⁷⁰ Resmi Gazete EKIII Sayı 147, 25 Aralık 1996 A.E. 1190

Anayasa değişiklik paketi halk oylamasında kabul görse idi KKTC Anayasasının 144(4) maddesi her yurttaşa anayasada koruma altında olan temel hak ve özgürlüklerinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği gerekçesi ile Anayasa Mahkemesine başvuru hakkı tanınmış olacaktı. Bu noktada bireysel başvuruya ilişkin başvuru süresi, şekli ve başvuruların incelenmesi konuları ise yasayla düzenlenecekti.

Sağlam, KKTC Anayasası'nda anayasa şikayetine açıkça yer verilmemesinin bu yolun kullanılmasına benzer bir uygulamayı engellemediği görüşündedir. Bu görüşüne gerekçe olarak KKTC Anayasa Mahkemesi'nin ve Yüksek Mahkeme'nin sahip olduğu kapsayıcı yapı ve geniş yetkiler bir arada düşünöldüğünde anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığı ilkesine dayanılarak bu yola yakın bir uygulamanın yorum yolu ile kullanılabilceğini, KKTC Anayasasında formüle edilen şekliyle anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığı ilkesi içinde bireysel başvurunun sağladığı korumanın mevcut olduğunu ve Yüksek Mahkemenin Anayasa Mahkemesi dışındaki yargıyı da kapsayan yapısı içinde zaten sağlanması gereken bir koruma olduğunu belirtmektedir.⁷¹

Sağlam, 29 Haziran 2014 tarihinde halk oyuna sunulan anayasa değişiklik önerisinde anayasa şikayetinde yer alan olağan kanun yollarının tüketilmesi koşulunun kamu gücü ihlalinin niteliğine göre son aşamada Yargıtaya ya da Yüksek İdare Mahkemesine başvurmaksa Yüksek Mahkemenin hem Anayasa Mahkemesi hem de Yüksek İdare Mahkemesi olarak görev yapması eşdüzeyle yapı içerisinde hiyerarşik üstünlük sorununa ve bunun neticesinde yargısal süreci uzamasına sebep olacağını ifade etmektedir.⁷²

15/1962 sayılı Amme Menfaati Yararına Maksatlar İçin Zorla Mal İktisabına Dair Yasa'nın 10. maddesi iktisap ihbarının yayımlandığı tarihteki değer üzerinden tazminatın kararlaştırılmasını düzenlemektedir. Ancak *Anayasa Mahkemesi 'iktisap ihbarının yayımlandığı tarih' ibaresini Anayasa'nın 33/l. (c). maddesine aykırı olduğu kararını vermiştir.*⁷³

Yüksek Mahkeme Birleştireilmiş Yargıtay/Hukuk 128 ve 130/2013 Dağıtım 13/2013 sayılı kararında Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu bu kararın KTFD Anayasası'nın 114. maddesi altında (KKTC Anayasası'nın 148. maddesinin aynısı) konunun Anayasa Mahkemesine sunulması üzerine verilen bir karar olduğunu ve bu madde altında verilen kararın ancak tarafları bağladığı yönünde yapılan itirazı şu gerekçeyle reddetmiştir. *Yargıtay/Hukuk 66/2005 (Dağıtım 34/2010 ve Dağıtım 31/2010)'da, 15/1962 sayılı Yasa'nın 10(a) maddesine,*

⁷¹ Fazıl Sağlam, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasa Hukuku Dersleri , Lefkoşa,Yakın Doğu Üniversitesi Hukuk Fakültesi , 2016, s.252

⁷² Sağlam Fazıl, Anayasa Hukuku Dersleri, s. 253

⁷³ Anayasa Mahkemesi 14/1980 Dağıtım 6/1981, 21.1.1981 tarihli karar

Anayasa Mahkemesinin 14/80’de verdiği karar uygulanmış ve tazminat değeri karar tarihi itibarıyla tespit edilmiştir. Anayasa Mahkemesi, 14/80 madde 114 (148) altında verilen bir kararında, malın değerinin tespitinde dikkate aldığı ölçüt, Yargıtay/Hukuk 66/2005’de de uygulanmış bulunmaktadır. Yargıtay tarafından verilen Yargıtay/Hukuk 66/2005 (Dağıtım 31/2010) ve Yargıtay/Hukuk 66/2005 (Dağıtım 34/2010), bağlayıcı içtihat kararlarıdır. Bu nedenle, Bidayet Mahkemesi, Yargıtayın 66/2005 sayılı istinaflarda verdiği kararlara uygun bir şekilde karar üretmekle ve tespitini karar tarihi itibarıyla yapmakla hata yapmamıştır.

VI. SONUÇ

Kamulaştırma, KKTC Anayasası’na göre temel hak olarak düzenlenen ve korunan mülkiyet hakkını sınırlayan bir işlem olarak ana ilkeleri ile KKTC Anayasası’nda düzenlenmiştir.

Kamulaştırma bir tarafta özel mülkiyet diğer tarafta kamu hizmetinin yerine getirilmesi gerekliliği devam ettiği sürece vazgeçilmez bir uygulama olarak varlığını devam ettirecektir.

Hukuk devleti ilkesi, idarenin yaptığı her işlemin, hukuka uygun olmasını gerektirmektedir. Kamulaştırma işlemi bireyin mülkiyet hakkına yapılan bir müdahale niteliğinde olduğundan, bu yetkinin idare tarafından dikkatle kullanılmasını gerektirmektedir.

Kamulaştırma işlemi mülkiyet hakkını tümüyle ortadan kaldıran bir işlem olması sebebiyle yargısal denetime tabi olması son derece önemlidir.

Kamulaştırma işleminin yargısal denetimi, işlemin hukuka uygunluğu bakımından YİM tarafından, belirlenecek tazminat açısından ise taşınmazın taşınmazın yargı çevresi içinde olduğu kaza mahkemesi tarafından yapılmaktadır.

Kamulaştırma işlemine karşı açılacak iptal davasında YİM tarafından verilecek ara emri de önem taşımaktadır.

Kamulaştırma işlemine karşı yetmişbeş günlük hak düşürücü süre kamulaştırma emrinin Resmi Gazete’de yayımlandığı tarihten itibaren başlamaktadır.

Yukarıda belirtmiş olduğum gerekçeler sebebiyle YİM’de açılan iptal davası açısından KKTC Anayasası’nın 152. maddesinde düzenlenen yetmişbeş günlük dava açma süresinin geçmiş olmasına karşın kamu yararına olan durumlarda mahkemelerin ciddi bulacakları başvuruları kabul etmelerine olanak tanıyan yasal düzenleme 29 Haziran 2014 tarihinde halk oylamasına sunulan ancak halk oylamasında reddedilen anayasa değişikliği paketinde mevcuttu. Anayasa

değişiklik paketi bir bütün olarak oylandığı için diğer düzenlemeler yanında bu yerinde değişiklik hayata geçirilememiştir.

Sosyal hukuk devleti açısından önemli olan, kamulaştırmanın anayasal ve yasal temellerinin iyi ve net bir biçimde belirlenmesi, kamulaştırmayla ilgili işlem ve düzenlemelerin belirlenen yasal düzenlemelere uygun yapılması ve aykırılık halinde yargı yolunun açık olmasıdır.

KKTC'de idari yargılama usulunde ilk derece mahkemesi olarak görev yapan Bölge İdare mahkemeleri bulunmamaktadır.

15/1962 sayılı Amme Menfaati Yararına Maksatlar İçin Zorla Mal İktisabına Dair Yasa uyarınca KKTC devleti ve Belediyeler tarafından yapılan kamulaştırma işlemine karşı YİM'de açılacak iptal davası üç Yüksek Mahkeme Yargıcından oluşan YİM'de görülmektedir. KKTC'de yönetsel davaların büyük çoğunluğunda YİM kararlarına karşı istinaf yolu kapalıdır. Bu düzenleme bir davayı iki kez dinlemenin zaman kaybına neden olacağı görüşünün sonucudur. YİM'e dosyalanan dava sayısındaki artış, dava yükü ve idari davalara bakacak yargıçların idari yargı alanında uzmanlaşması dikkate alınarak 29 Haziran 2014 tarihinde halk oyuna sunulan anayasa değişikliği paketinde Bölge İdare Mahkemelerinin kurulması yönünde maddeler mevcuttu. Anayasa değişikliği paketi bir bütün olarak oylandığı için diğer düzenlemeler yanında bu düzenleme de kabul görmemiştir.

KAYNAKÇA

Atik Ayşegül Çoban, Kamulaştırmada Yargısal Denetim, Adalet Yayınevi Ankara, Hukuk Yayınları Dizisi-1416 Birinci Baskı, Mayıs 2014

Erginel Taner, Kusursuz Yargı Oluşturma Çabaları, Okman Printing Ltd. Ağustos 2017

Erhürman Tufan, İdari Yargıda Meşru Menfaat- Danıştay ve Yüksek İdare Mahkemesi Kararları Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme 1. Baskı Temmuz 2011, Lefkoşa, Kıbrıs, Mavi Basım

Erhürman Tufan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti İdari Yargılama Hukuku, Işık Kitabevi Yayınları No:66 1. Baskı, Ocak 2012, Lefkoşa- Kıbrıs

Gözler Kemal, Kaplan Gürsel, İdare Hukuku Dersleri, Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Güncelleştirilmiş ve Düzeltilmiş 19. Baskı, Ağustos 2017

Gözübüyük Şeref, Tan Turgut, İdare Hukuku Cilt 1 Genel Esaslar, Ankara, Turhan Kitabevi, Güncelleştirilmiş 12. Bası, 2018

Günday Metin, İdare Hukuku, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 10. Baskı , İmaj Yayınevi Ankara, Ekim 2015

Hayta Mehmet Ali, Kamulaştırma ve Kamulaştırmaz El Koyma Davaları, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2014

Kutlu Meltem, İdari Bir İşlem Olarak Kamulaştırma ve İptal Davası, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1992

Nedjati Zaim M. Administrative Law First Edition, 1970, Nicosia Cyprus

Necatigil Zaim, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası ve Yönetim Hukuku Esasları, Işık Kitabevi, 2015

Özyörük Mukbil, Kamulaştırma Hukuku, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.Ö, Ankara 1948

Sağlam Fazıl, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasa Hukuku Dersleri, Yakın Doğu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Lefkoşa 2016

Uler Yıldırım, İdari Yargıda İptal Kararlarının Sonuçları, AÜHFY No281, Sevinç Matbaası, Ankara 1970

Uler Yıldırım, Yönetimsel Yargıda Dava Süresi, 1. Ulusal İdare Hukuku Kongresi Birinci Kitap (İdari Yargı), Ankara Danıştay Yayınları, 1991